

УДК 94(477.83/.86):338.436"19"
DOI: 10.24919/2312-2595.7/49.234416

Оксана МЕДВІДЬ

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (okšana-medvid@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8777-9760>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/F-9444-2018>

Бібліографічний опис статті: Медвідь, О. (2021). Діяльність українських кооперативів Східної Галичини в першій половині 40-х рр. ХХ ст. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 7/49, 226–236. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.7/49.234416>.

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ КООПЕРАТИВІВ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 40-х рр. ХХ ст.

Анотація. *Мета дослідження* – охарактеризувати діяльність українських кооперативів Східної Галичини в першій половині 40-х рр. ХХ ст., висвітлити їх роль у захисті економічного становища галицького населення в умовах німецької окупації. **Методологія дослідження** базується на принципах історизму, системності, науковості, авторської об'єктивності, а також на використанні загальнонаукових та спеціально-історичних методів. **Наукова новизна** полягає у дослідженні розвитку української кооперації Східної Галичини в умовах німецької окупації. **Висновки.** У липні-серпні 1941 р. на західноукраїнських землях відновили діяльність «Центросоюз» (сільська кооперація), «Народна торгівля» (міська споживча кооперація), «Маслосоюз», «Сільський господар» та інші кооперативи. В першій половині 40-х рр. ХХ ст. українські кооперативні організації у Східній Галичині намагалися захищати економічні інтереси українського населення, протистояти німецькому окупаційному режиму легальними методами. Тому галичанам довелося йти на певний компроміс з окупаційною владою.

© Оксана Медвідь, 2021

Ключові слова: кооперативний рух; споживча кооперація; кредитна кооперація; «Сільський господар»; «Маслосоюз»; «Резіційний Союз українських кооперативів».

Oksana MEDVID

PhD (History), Associate Professor, Department of History of Ukraine, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (oksana-medvid@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8777-9760>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/F-9444-2018>

To cite this article: Medvid, O. (2021). Diialnist ukrainskykh kooperatyviv Skhidnoi Halychyny v pershii polovyni 40-kh rr. XX st. [The activity of Ukrainian cooperatives in the Eastern Galicia in the first half of the 1940's]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriia Istoriiia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 7/49, 226–236. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.7/49.234416> [in Ukrainian].

THE ACTIVITY OF UKRAINIAN COOPERATIVES IN THE EASTERN GALICIA IN THE FIRST HALF OF THE 1940's

Summary. *The purpose of the study is to characterize the activity of Ukrainian cooperatives of Eastern Galicia in the first half of the 1940's, to highlight their role in protecting the economic situation of the Galician population in the conditions of German occupation. The research methodology is based on the principles of historicism, systematicity, scientificity, authorial objectivity, as well as the use of general and special-historical methods. The scientific novelty lies in the study of the development of Ukrainian cooperation in Eastern Galicia under German occupation. Conclusions.* In July-August 1941, "Centrsoyuz" (rural cooperative), "Narodna Torhivlia" ("People's Trade" ("city consumer cooperative")), "Maslosoyuz", "Sil'skyi Hospodar" ("Farmer") and other cooperatives resumed their activities in the western Ukrainian lands. In the first half of the 1940's, Ukrainian cooperative organizations in Eastern Galicia tried to protect the economic interests of the Ukrainian population, to oppose the German occupation regime by

legal methods. Galicians had to make a compromise with the occupation authorities.

Key words: *cooperative movement; consumer cooperative; credit cooperative; "Farmer"; "Butter Union"; "Audit Union of Ukrainian Cooperatives".*

Постановка проблеми. У період формування сучасного ринкового суспільства в Україні роль і значення вивчення багатогранної діяльності кооперації значно зростає. Відомо, що українська кооперація у міжвоєнний період намагалася захищати галичан від соціально-економічного та національного гноблення з боку окупаційної польської влади. Таке ж завдання ставили перед собою і кооперативні організації Дистрикту «Галичина», які відновили діяльність з початком радянсько-німецької війни.

Німецьке командування не мало наміру надавати економічну самостійність українцям, але з огляду на економічну політику та потреби Рейху, дозволила відновити роботу українських кооперативів під контролем та за умови співпраці з нацистськими окупантами.

Аналіз останніх досліджень. Значний внесок у вивчення економічної історії західноукраїнських земель та діяльність кооперативів першої половини ХХ ст. здійснили історики української діаспори, безпосередні учасники кооперації. Вони опублікували низку розвідок з історії кооперативного руху в Східній Галичині. Найбільшу цінність серед них мають збірник статей «Крайове господарське товариство «Сільський господар» у Львові 1899–1944 рр.», а також праця І. Витановича про розвиток української кооперації. На його думку, кооперація «допомагала зміцнити здоровий патріотизм населення, збагатила його реальнішим змістом» (Витанович, 1964, с. 480–481).

Більш детальне вивчення кооперативного руху на західноукраїнських землях розпочалося у роки незалежності. У колективних монографіях «Історія кооперативного руху», «Історія споживчої кооперації України», «Українські кооператори», а також у працях дослідників С. Гелея (2016), В. Плисюка (1998), З. Струка (2000), Р. Матейка (2001) та інших основна увага акцентується на характеристиці кооперативного руху Галичини до 1939 р., побіжно згадується німецька політика щодо українських

кооперативів на початку 40-х рр. ХХ ст. Більш детально цю проблему розкривають В. Качмар у праці «Німецька окупаційна адміністрація у Львові в 1941–1944: соціально-економічний аспект» (2012) та М. Сич у розвідці «Українська кооперація в Галичині під час II світової війни» (2000).

Мета статті – розкрити діяльність українських кооперативів у Східній Галичині в першій половині 40-х рр. ХХ ст., показати їх роль в економічному захисті українського населення в період німецької окупації.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- проаналізувати діяльність товариства «Маслосоюз» у Східній Галичині в роки німецької окупації;

- дослідити основні напрямки роботи товариства «Сільський господар»;

- показати вплив «Народної торгівлі» на економічне становище галичан в першій половині 40-х рр. ХХ ст.;

- дослідити основні напрямки діяльності кредитних кооперативів Галичини в період німецької окупації.

Виклад основного матеріалу. На окупованих територіях Східної Галичини німецька влада намагалася використати українсько-польське протистояння з метою зміцнення владних позицій і пішла на деякі поступки українцям в економічному питанні. За сприяння Українського центрального комітету та його керівника Володимира Кубійовича відновлюється український кооперативний рух як одна з важливих складових національного відродження.

Один з активних учасників кооперації Андрій Палій вказував на мету українського кооперативного руху в роки німецької окупації: «Незважаючи на те, що це була чужа окупаційна влада з нестерпним режимом, який по своїй суті заперечував незалежний розвиток кооперації на дальшу мету, ми вирішили боротися за її існування з таких мотивів:

1. Розраховувано на те, що окупаційна влада не буде вічною і кооперативні надбудови залишаться власністю народу.

2. Треба буде використати нагоду закупки молочарських машин з німецьких джерел та переводити якнайбільше інвестицій на кошт здевальвованої валюти.

3. Повстала конечність дати заняття для якнайбільшого числа робітників, щоб їх охоронити від примусового вивозу до Німеччини.

4. А в кінці ще й з тої причини, і це було найголовніше, щоб охоронити селянське населення від надмірних контингентів і репресій з боку німецької влади та відомих із визиску німецьких фірм, які працювали всюди там, де не було кооперативної самооборони» (Палій, 1947, с. 234).

З перших днів німецької окупації в Галичині відновили роботу всі повітові союзи кооперативів, а також Ревізійний союз українських кооперативів. Президентом української кооперації було призначено Голову Ради Ревізійного союзу українських кооперативів Юліана Павликовського. На початку 1944 р. він об'єднував 4 624 кооперативи, в яких працювали 1300000 українців. Власні кошти цих організацій становили понад 100 млн злотих (Витанович, 1964, с. 489).

З огляду на політику німців у сільському господарстві передбачалося, що «Центросоюз» – сільська кооперація скупку і збуту – буде підпорядковуватися вказівкам центральної влади. Інші кооперативи, а саме «Народна торгівля», «Маслосоюз», «Сільський господар», «Центробанк», будуть працювати самостійно (Сич, 2000, с. 129).

У перші місяці німецької окупації відновив свою діяльність кооператив «Маслосоюз». Його директором став А. Мудрий. Керівництво «Маслосоюзу» в липні 1941 р. повертається до Львова з наміром відновити довоєнні обсяги виробництва молочарської кооперації. В серпні 1941 р. до складу кооперативу входило 155 молочарень («Віднова «Маслосоюзу», 1941, с. 2), а у його відділах працювали 320 осіб.

Очевидно, що німецькі окупанти не мали наміру повертати націоналізоване радянською владою майно «Маслосоюзу», а також надавати організації повну самостійність. Для нагляду за виробництвом було утворено Обласний Союз для молочної і масляної господарки. Його керівником став німецький комісар Рошман, а заступником – Михайло Хронов'ят. Незважаючи на тиск окупаційної влади, керівництво «Маслосоюзу» намагалося активізувати його роботу. В жовтні 1941 р. в м. Стрий відновила роботу молочарська школа, у Львові почали працювати моло-

чарські курси. У 1943 р. торговельний обіг «Маслосоюзу» перевищив 10 млн злотих (Матейко, 2001, с. 162). Після повернення радянської влади в Галичину, влітку 1944 р., кооперативні молочарні припиняють роботу, а керівництво кооперативу емігрувало на Захід.

У 1941 р., після дворічної перерви, відновило діяльність товариство «Сільський господар». Головою організації у Львові став Євген Храпливий, а директором – Ярослав Зайшлий. 17 листопада 1941 р. відновлено також роботу Дрогобицької філії «Сільського господаря». Її очолив парох села Лішня о. Григорій Канда.

Відновлення осередків «Сільського господаря» на Дрогобиччині здійснювалося досить швидко. Вже в березні 1942 р. тут діяло 63 «гуртки» організації. Селяни масово вступали у кооператив «Сільський господар». Станом на березень 1942 р. організація об'єднувала 10,5 тис господарств. У селах Болахівці та Раневичі до «Сільського господаря» вступило 98 % господарств, а селах Опарі та Улично – 90 %. Також було відновлено 12 секцій хліборобського вишколу та 26 секцій господинь (1 076 учасниць) (Витанович, 1964, с. 512).

Філія відкрила в Дрогобичі інкубаторну станцію, закупивши у Німеччині інкубатор на 300 місць. Згодом планувалося закупити ще більший інкубатор. Відновлено також секцію пасічників, для яких столярні по всій Галичині виготовляли вулики.

Під час посівного періоду 1942 р. виявилася нестача посівного насіння городніх культур і трав. Керівництво «Сільського господаря» домовилося про закупівлю насіння з найкращими насінневими господарствами Німеччини.

Особливі труднощі виявилися із доставкою з Німеччини сільськогосподарського знаряддя та хімічних препаратів для боротьби зі шкідниками.

Після програної німцями битви під Сталінградом робота у товаристві «Сільський господар» пішла на спад. У 1943 р. у Львові відбулася нарада, на якій були присутні представники відділів сільського господарства та агрономи староств. На нараді було 70 % німців, а решта – українці, поляки. У виступі представника губернатора говорилося також і про кооператив «Сільський гос-

подар». Відзначалося, «що то був вдалий експеримент» (Курилин, 2010, с. 113).

Поряд з іншими, в перші дні німецької окупації в Галичині відновив діяльність кооператив «Народна Торгівля». Ця організація поділялася на чотири відділи: організаційний, заготівельний, виробничий, торговельний, у яких загалом налічувалося близько 1 500 робітників. «Народна торгівля» мала крамниці у всіх населених пунктах Галичини. Слід зауважити, що значну частину гуртової торгівлі в своїх руках зосередили німецькі фірми та їх філії, а роздрібна торгівля була представлена українськими і польськими крамницями. Станом на 1943 р. в Галичині працювало понад 1 500 приватних крамниць (Качмар, 2012, с. 240).

Значною проблемою для української роздрібною торгівлі стала доставка товарів. Транспорту було обмаль, тому кооператори використовували гужовий транспорт, який став основним в діяльності «Народної торгівлі».

В умовах нацистської окупації у Східній Галичині відновила діяльність і кредитна кооперація. Німці дозволили організацію «Центробанку» та 71 «Українбанку» для здійснення поточних операцій. Директором «Центробанку» став І. Ольховий, головою Надзірної Ради – М. Волошин, а згодом – А. Мудрий. В листопаді 1941 р. у Львові відновив діяльність кооперативний банк «Дністер». Він надавав короткотермінові кредити не лише сільським кооперативам, а також торговельним, ремісничим, промисловим організаціям. На початку 1944 р. на поточних рахунках українських кредитних установах налічувалося понад 129 млн злотих, загальна сума наданих кредитів – 56 млн зл. (Курилин, 2010, с. 115).

У роки німецької окупації 114 українських кредитних установ Галичини об'єдналося під проводом Ревізійного союзу українських кооперативів. Ілля Витанович зауважив, що «за своїм кредитним потенціалом вони перевищували протегований німцями «Державний Аграрний Банк» (Витанович, 1964, с. 543).

Висновки. У липні-серпні 1941 р. на західноукраїнських землях відновили діяльність «Центросоюз» (сільська кооперація), «Народна торгівля» (міська споживча кооперація), «Маслосоюз», «Сільський господар» та інші кооперативи. В першій половині 40-х рр. ХХ ст. українські кооперативні організації у Східній

Галичині намагалися захищати економічні інтереси українського населення, протистояти німецькому окупаційному режиму легальними методами. Тому галичанам довелося йти на певний компроміс з окупаційною владою.

Джерела та література

- Аліман, М., Бабенко, С., Гелей, С. та ін.** (1996). *Історія споживчої кооперації України*. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.
- Бабенко, С., Галюк, В., Гелей, С. та ін.** (1995). *Історія кооперативного руху*. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.
- Вербова, О.** (2012). Західноукраїнська кооперація в умовах нацистської окупації. *Агросвіт*, 9, 123–127.
- Витанович, І.** (1964). *Історія українського кооперативного руху*. Нью-Йорк: Товариство українських кооператорів.
- Віднова «Маслосоюзу». (1941, 16 серпня). *Львівські Вісті*, 7.
- Гелей, С.** (2016). *Про ідеї, героїв і політику: вибрані статті та повідомлення*. Львів: Вид-во Львівського торговельно-економічного університету.
- Гелея, С.** (Ред.). (1999). *Українські кооператори* (Т. 1–2). Львів: Коопсвіта.
- Загальні збори «Маслосоюзу». (1942, 20 серпня). *Господарсько-кооперативний часопис*, с. 11.
- Качмар, В.** (2012). Німецька окупаційна адміністрація у Львові в 1941–1944: соціально-економічний аспект. *Волинь і волиняни у Другій світовій війні*: зб. наук. пр. (с. 240–246).
- Качор, А.** (1974). *Мужі ідеї і праці: Андрій Палій і Андрій Мудрик творці «Маслосоюзу» і модерної української молочарської кооперації в Західній Україні*. Канада: Видання «Братства масло союзників».
- Комаринська, З.** (2000). Банки та банківська справа в Західній Україні. *Вісник Національного банку України*, 11, 58–61.
- Крайове господарське товариство «Сільський господар» у Львові 1899–1944 рр.* (1970). Нью-Йорк: [Б. в.].
- Курилишин, К.** (2007). *Українська легальна преса періоду німецької окупації (1939–1944 рр.): історико-бібліографічне дослідження* (Т. 1–2). Львів: [б. в.].
- Курилишин, К.** (2010). *Українське життя в умовах німецької окупації (1939–1944 рр.): за матеріалами україномовної легальної преси*. Львів.
- Львівські вісті*. (1941, 26 вересня). 42.

- Матейко, Р.** (2001). Віхи історії українського кооперативного молочарства. *Українська кооперація: історичні та соціально-економічні аспекти* (Т. 2, с. 159–163). Львів.
- Павликовський, Ю.** (1934). На профілях етапів кооперативної думки і чину. *Кооперативна республіка* (Ч. 1).
- Палій, А.** (1947, 1 липня). Кооперативне Молочарство на Західній Україні. *Господарсько-кооперативне Життя (Додаток до часопису «Наше Життя»)* (Ч. 1). Аугсбург.
- Плисюк, В.** (1998). Західноукраїнське молочарство у міжвоєнний період. *Українська кооперація: історичні та соціально-економічні аспекти* (Т. 1, с. 72–85). Львів.
- Савчук, Б.** (1999). *Просвітницька та соціально-економічна діяльність українських громадських товариств у Галичині (остання третина XIX ст. – кінець 30-х років XX ст.)*. Івано-Франківськ: Плай.
- Сич, М.** (2000). *Українська кооперація в Галичині під час II світової війни* (с. 129). Львів: [б. в.].
- Струк, З.** (2000). *Діяльність українських кооперативів у Західній Україні (1921–1939 рр.)*. Львів: ВЦ Львів. ун-ту.
- Українські Щоденні Вісті.* (1941, 5 липня). 7. Львів.

References

- Aliman, M., Babenko, S., Helei, S. et al.** (1996). *Istoriia spozhyvchoi kooperatsii Ukrainy [History of consumer cooperation of Ukraine]*. Lviv: In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy [in Ukrainian].
- Babenko, S., Haliuk, V., Helei, S. et al.** (1995). *Istoriia kooperatyvnoho rukhu [History of the cooperative movement]*. Lviv: In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy [in Ukrainian].
- Verbova, O.** (2012). *Zakhidnoukrainska kooperatsiia v umovakh natsystytskoi okupatsii [Western Ukrainian cooperation under Nazi occupation]*. *Ahrosvit – Agrosvit*, 9, 123–127 [in Ukrainian].
- Vytanovych, I.** (1964). *Istoriia ukrainskoho kooperatyvnoho rukhu [History of the Ukrainian cooperative movement]*. Niu-York: Tovarystvo ukrain-skykh kooperativiv [in Ukrainian].
- Vidnova «Maslosoiuzu» [Restoration of the "Oil Union"]. (1941, August 16). *Lvivski Visti – Lviv News*, 7 [in Ukrainian].
- Helei, S.** (2016). *Pro idei, heroiv i polityku: vybrani staty ta povidomlennia [About ideas, heroes and politics: selected articles and messages]*. Lviv: Vyd-vo Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu [in Ukrainian].

- Heleia, S.** (Ed.). (1999). *Ukrainski kooperatory [Ukrainian cooperators]*. (Vols. 1–2). Lviv: Kooposvita.
- Zahalni zbory «Maslosoiuzu» [General meeting of the "Oil Union"]. (1942, August 20). *Hospodarsko-kooperatyvnyi chasopys – Economic and cooperative magazine*, p. 11 [in Ukrainian].
- Kachmar, V.** (2012). Nimetska okupatsiina administratsiia u Lvovi v 1941–1944: sotsialno-ekonomichni aspekt [German occupation administration in Lviv in 1941–1944: socio-economic aspect]. *Volyn i volyniany u Druhii svitovii viini – Volyn and Volynians in the Second World War* (pp. 240–246) [in Ukrainian].
- Kachor, A.** (1974). *Muzhi idei i pratsi: Andrii Palii i Andrii Mudryk tvortsi «Maslosoiuzu» i modernoi ukrainskoi molocharskoi kooperatsii v Zakhidnii Ukraini [Men of ideas and works: Andriy Paliy and Andriy Mudryk, creators of Maslosoyuz and modern Ukrainian dairy cooperatives in Western Ukraine]*. Kanada: Vydannia «Bratstva maslo soiuzyntykiv» [in Ukrainian].
- Komarynska, Z.** (2000). Banky ta bankivska sprava v Zakhidnii Ukraini [Banks and banking in Western Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy – Bulletin of the National Bank of Ukraine*, 11, 58–61 [in Ukrainian].
- Kraiive hospodarske tovarystvo «Sil'skyi hospodar» u Lvovi 1899–1944 rr. [Regional Economic Society "Farmer" in Lviv in 1899–1944]*. (1970). Niu-York: [N.p.] [in Ukrainian].
- Kurylyshyn, K.** (2007). *Ukrainska lehalna presa periodu nimetskoj okupatsii (1939–1944 rr.): istoryko-bibliohrafichne doslidzhennia [Ukrainian legal press of the period of German occupation (1939–1944): historical and bibliographic research]*. (Vols. 1–2). Lviv: [N.p.] [in Ukrainian].
- Kurylyshyn, K.** (2010). *Ukrainske zhyttia v umovakh nimetskoj okupatsii (1939–1944 rr.): za materialamy ukrainomovnoi lehalnoi presy [Ukrainian life in the conditions of German occupation (1939–1944): according to the materials of the Ukrainian-language legal press]*. Lviv.
- Lvivski visti [Lviv news]*. (1941, September 26). 42 [in Ukrainian].
- Mateiko, R.** (2001). Vikhy istorii ukrainskoho kooperatyvnoho molocharstva [Milestones in the history of Ukrainian cooperative dairy farming]. *Ukrainska kooperatsiia: istorychni ta sotsialno-ekonomichni aspekty – Ukrainian cooperation: historical and socio-economic aspects* (Vol. 2, pp. 159–163). Lviv [in Ukrainian].
- Pavlykovskyy, Yu.** (1934). Na profiliakh etapiv kooperatyvnoi dumky i chynu [On the profiles of the stages of cooperative thought and rank]. *Kooperatyvna respublika – Cooperative republic* (Vol. 1) [in Ukrainian].

- Palii, A.** (1947, July 1). Kooperatyvne Molocharstvo na Zakhidnii Ukraini [Cooperative Dairy in Western Ukraine]. *Hospodarsko-kooperatyvne Zhyttia (Dodatok do chasopysu «Nashe Zhyttia») – Economic and Cooperative Life (Supplement to the magazine "Our Life")* (Vol. 1). Auhsburh [in Ukrainian].
- Plysiuk, V.** (1998). Zakhidnoukraisne molocharstvo u mizhvoiennyi period [Western Ukrainian dairy farming in the interwar period]. *Ukrainska kooperatsiia: istorychni ta sotsialno-ekonomichni aspekty – Ukrainian cooperation: historical and socio-economic aspects* (Vol. 1, pp. 72–85). Lviv [in Ukrainian].
- Savchuk, B.** (1999). *Prosvitnytska ta sotsialno-ekonomichna diialnist ukrain-skykh hromadskykh tovarystv u Halychyni (ostannia tretyna XIX st. – kinets 30-kh rokiv XX st.) [Educational and socio-economic activities of Ukrainian public associations in Galicia (last third of the XIX century – late 30s of the XX century)]*. Ivano-Frankivsk: Plai [in Ukrainian].
- Sych, M.** (2000). *Ukrainska kooperatsiia v Halychyni pid chas II svitovoi viiny [Ukrainian cooperation in Galicia during World War II]*. (p. 129). Lviv: [N.p.] [in Ukrainian].
- Struk, Z.** (2000). *Diialnist ukrainskykh kooperatyviv u Zakhidnii Ukraini (1921–1939 rr.) [Activities of Ukrainian cooperatives in Western Ukraine (1921–1939)]*. Lviv: VTs Lviv. un-tu [in Ukrainian].
- Ukrainski Shchodenni Visti [Ukrainian Daily News]*. (1941, July 5). 7. Lviv [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10.03.2021 р.